

UMCS, Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej, Zakład Ochrony Środowiska*
UMCS, Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej, Zakład Kartografii i Geomatyki**

MAŁGORZATA STANICKA*, WIOLETTA KAŁAMUCKA*,
MIROŚLAW MEKSUŁA**

Rozwój i charakterystyka sieci Natura 2000 na Lubelszczyźnie

Developing of the network of Natura 2000 in the Lublin Region

Słowa kluczowe: sieć Natura 2000, obszary Natura 2000, Lubelszczyzna

Key words: Natura 2000 network, Natura 2000 areas, Lublin Region

WPROWADZENIE

Dla krajów należących do Unii Europejskiej jednym z obowiązkowych zadań z dziedziny ochrony przyrody stała się realizacja Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Sieć Natura 2000 składa się z dwóch kategorii obszarów: Specjalnych Obszarów Ochrony SOO (ostoje siedliskowe o kodzie PLH) oraz Obszarów Specjalnej Ochrony OSO (ostoje ptasie o kodzie PLB).

Celem utworzenia sieci Natura 2000 jest zachowanie zagrożonych wyginięciem siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt w skali Europy, a także typowych, jeszcze powszechnie występujących siedlisk przyrodniczych. Dla każdego kraju określa się listę referencyjną siedlisk przyrodniczych i gatunków, dla których należy utworzyć obszary Natura 2000 w podziale na regiony biogeograficzne. W Polsce występują dwa regiony: kontynentalny (96% powierzchni kraju) i alpejski (4% powierzchni kraju).

Podstawą prawną tworzenia sieci jest Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (wcześniej Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa), Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory, a w Polsce –

Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (DzU 2004, nr 92, poz. 880). Sieć Natura 2000 składa się z dwóch kategorii obszarów: Specjalnych Obszarów Ochrony SOO (ostoje siedliskowe o kodzie PLH) oraz Obszarów Specjalnej Ochrony OSO (ostoje ptasie o kodzie PLB). Natura 2000 zajmuje prawie 18% powierzchni Unii Europejskiej – od 35,5% w Słowenii do 7,2% w Wielkiej Brytanii (<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000>).

Obecnie w Polsce sieć Natura 2000 zajmuje prawie 20% powierzchni lądowej kraju. W jej skład wchodzi 845 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (obszary „siedliskowe” – przyszłe specjalne obszary ochrony siedlisk), stanowiących 11% powierzchni lądowej Polski, oraz 145 obszarów specjalnej ochrony ptaków, zajmujących 15,8% powierzchni lądowej Polski (<http://natura2000.gdos.gov.pl>). Rozmieszczenie obszarów można obejrzeć m.in. w geoserwisie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>.

Dla każdego obszaru Natura 2000 opracowana jest dokumentacja, która składa się z:

- Standardowego Formularza Danych (SFD), w którym są zawarte najważniejsze informacje o położeniu i powierzchni obszaru, występujących typach siedlisk przyrodniczych i gatunkach „naturowych”, o ich liczebności lub reprezentatywności w skali kraju, wartości przyrodniczej i zagrożeniach;
- wektorowej i GIS w skali 1:100 000 (http://natura2000.gdos.gov.pl/natura2000/pl/o_obszarach.php).

NATURA 2000 W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

W skali kraju województwo lubelskie posiada najwięcej, bo aż 123 obszary Natura 2000 (położone są one w całości lub częściowo w granicach województwa), w tym 23 ostoje ptasie i 100 ostoi siedliskowych. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (DzU 2011, nr 25, poz. 133) ze zmianami zatwierdziło ostoje ptasie, natomiast ostoje siedliskowe wciąż czekają na zatwierdzenie i mają status OZW – Obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty.

Tak duża liczba ostoi „naturowych” ma, bez wątpienia, ścisły związek z dużymi walorami przyrodniczymi i zróżnicowaniem środowiska przyrodniczego tego regionu. Lubelszczyzna położona jest w obszarze ścierania się wpływów wschodnich i zachodnich oraz północnych i południowych, przebiega tu wiele granic naturalnych: geomorfologicznych, klimatycznych, hydrologicznych, przyrodniczo-leśnych, zoogeograficznych i glebowych, co wpływa na ogromną różnorodność struktury przyrodniczej regionu (Maruszczak 1974).

Spośród 123 ostoi jedynie 16 ptasich oraz 92 siedliskowe położone są w całości na terenie województwa lubelskiego. Obszary „naturowe” występują w 148 gminach województwa lubelskiego, tj. w 70% wszystkich gmin. W 16 gminach

powierzchnia ostoi przekracza 50% powierzchni gminy, dwie gminy – Aleksandrów i Józefów na Roztoczu – pokryte są Naturą 2000 w całości (dane GDOŚ, stan na koniec 2011 r.).

Oficjalna baza danych na stronie GDOŚ (http://natura2000.gdos.gov.pl/datasets/index/all:0/province_id:3) dla województwa lubelskiego wskazuje jedynie 118 obszarów Natura 2000 (stan na kwiecień 2013 r.), brakujące ostoje przypisane są do województw ościennych.

ROZWÓJ SIECI NATURA 2000 NA LUBELSZCZYŹNIE

Przygotowania do wprowadzenia sieci Natura 2000 w Polsce rozpoczęły się w końcu lat 90. Przygotowano wówczas wstępne analizy zasobów siedlisk i gatunków wymagających ochrony (http://www.gdos.gov.pl/Articles/view/1910/Historia_powstania). W 2000 r. na zlecenie ministra środowiska zespół specjalistów z Zakładu Ornitologii PAN w Gdańsku pod kierunkiem M. Baranowskiego opracował pierwszą koncepcję sieci Natura 2000 w Polsce, w której przewidziano 285 ostoi zajmujących 14,5% powierzchni kraju.

W województwie lubelskim w pierwszej koncepcji zaplanowano 21 obszarów: Dolina Dolnego Bugu, Dolina Środkowej Wisły, Dolina Tyśmienicy, Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, Lasy Kozłowieckie, Małopolski Przełom Wisły, Chełmskie Torfowiska Węglanowe, Dolina Górnego Bugu, Torfowisko Sobowice, Lasy Strzeleckie, Lasy Janowskie, Roztocze Środkowe, Stawy Tarnawatka, Puszcza Solska, Roztocze Południowe, Jata, Groty w Bochothnicy, Oleśniki, Wygon Grabowiecki, Popówka, Hubale oraz dodatkowo siedem obszarów specjalnej ochrony: zbiornik Podedwórze, Lasy Parczewskie, Bagno Bubnów, Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, Polesie Lubelskie, Uroczysko Mosty-Zahajki, Roztocze (Sielewicz 2002). Projekt ten, po korektach, zamieszczono na wstępnej krajowej liście obszarów proponowanych do włączenia do Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, opracowanej przez Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk (IOP PAN) w Krakowie, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska (NFOŚ) w Warszawie, Centrum UNEP/GRID w Warszawie i Zakład Ornitologii PAN w Gdańsku.

W 2002 r. powołano Wojewódzkie Zespoły Realizacyjne (WZR) do prac nad projektem wstępnej listy obszarów proponowanych do Natury 2000. W skład lubelskiego WZR-u weszli: wojewódzki konserwator przyrody – B. Sielewicz, K. Grzybowski – Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych (RDLP) w Lublinie, M. Kucharczyk – Zakład Geobotaniki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) w Lublinie, B. Lorens – Zakład Ekologii UMCS, T. J. Chmielewski – Politechnika Lubelska (były wojewódzki konserwator przyrody w Lublinie), D. Urban – Instytut Gleboznawstwa i Kształtowania Środowiska Przyrodniczego Akademii Rolniczej (AR) w Lublinie, K. Pałka – Zakład Anatomii Porównaw-

czej i Antropologii UMCS, J. Wójciak – Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne (LTO). Na terenie województwa lubelskiego zaplanowano wówczas utworzenie 16 ostoi siedliskowych – SOO i 18 ostoi ptasich – OSO, przy czym siedem obszarów planowano do ochrony jako OSO i jako SOO.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego z 2002 r. sieć Natura 2000 pojawiła się dopiero po interwencji S. Kozłowskiego (Wojciechowski 2003). Wcześniej planiści opierali się na nieaktualnej i niemającej podstaw prawnych sieci ECONET Polska. W Planie wskazano na „27 ostoi siedliskowych i 24 ostoje ptasie z zastrzeżeniem, że liczba ta może, w toku dalszych prac dokumentacyjno-przyrodniczych, ulec zmianie” (Plan 2002).

Uzupełniona wersja sieci została przedstawiona w lutym 2003 r. w Urzędzie Wojewódzkim w Lublinie. Na seminarium poświęconym zagadnieniom Natury 2000 obecni byli członkowie zespołu opracowującego koncepcję sieci w Polsce oraz osoby z różnych środowisk: leśnicy, myśliwi, pracownicy Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej, naukowcy z lubelskich uczelni, przedstawiciele organizacji pozarządowych i członkowie lubelskiego WZR-u. W uaktualnionej wersji znacznie zwiększyła się liczba ostoi – zaproponowano wówczas 20 ostoi ptasich, zajmujących 12% powierzchni województwa, i 25 ostoi siedliskowych, zajmujących 3,5% powierzchni województwa (Chmielewski i in. 2002). Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie rozbito na kilka mniejszych ostoi: Lasy Sobiborskie, Krowie Bagno, Bagno Bubnów, Poleską i Lasy Parczewskie. Na południu województwa utworzono wielkie powierzchniowo ostoje ptasie – Roztocze (prawie 80 tys. ha), Lasy Janowskie (ponad 62 tys. ha) i Puszcza Solska (ponad 75 tys. ha). W dolinie Wieprza wyznaczono pięć nowych obszarów – dwa ptasie: Dolina Dolnego Wieprza i Zbiornik w Nieliszu oraz trzy siedliskowe: Izbicki Przełom Wieprza, Dolina Środkowego Wieprza i Dolina Dolnego Wieprza. Poza tym niewielką ostoję siedliskową wyznaczono w dolinie Bystrzycy, zaś w dolinie górnej Huczwy zaproponowano ostoję ptasią Zlewnia Górnej Huczwy. Tyśmienica z powodu niewystarczającej dokumentacji została skreślona z listy ostoi siedliskowych, pozostając jednak ostoją ptasią (Wojciechowski 2003). Łącznie ostoje pokryły 12,8% powierzchni województwa. Dokładny wykaz obszarów wówczas zaproponowanych znajduje się m.in. w Raporcie o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2002 r. Nie wszystkie proponowane ostoje znalazły się jednak w oficjalnej propozycji ministra środowiska, tzw. projekcie rządowym z 2004 r.

Oficjalny projekt rządowy, przekazany do Komisji Europejskiej w 2004 r., zawierał 72 ostoje ptasie i 184 ostoje siedliskowe o łącznej powierzchni zaledwie 11,716 km², czyli ok. 3,7% powierzchni Polski. Na liście znalazło się 12 ostoi ptasich położonych w całości lub częściowo w województwie lubelskim: Bagno Bubnów, Chełmskie Torfowiska Węglanowe, Dolina Środkowego Bugu, Dolina

Tyśmienicy, Lasy Janowskie, Lasy Parczewskie, Lasy Strzeleckie, Dolina Środkowej Wisły, Dolina Dolnego Bugu, Małopolski Przełom Wisły, Dolina Liwca i Puszcza Solska, oraz 29 ostoj siedliskowych: Chmiel, Czarny Las, Debry, Dobryń, Dolina Środkowego Wieprza, Gliniska, Gościeradów, Hubale, Jeziora Uściwierskie, Kąty, Krowie Bagno, Olszanka, Ostoja Poleska, Pastwiska nad Huczwą, Płaskowyż Nałęczowski, Popówka, Roztocze Środkowe, Stawska Góra, Suśle Wzgórza, Sztolnie w Senderkach, Świdnik, Święty Roch, Torfowiska Chełmskie, Torfowisko Sobowice, Torfowisko Węglanowe Śniatycze, Wodny Dół, Wygon Grabowiecki, Zarośle i Żurawce (http://wwf.pl/projekty/natura_2000_shadow.php).

Przedstawiciele polskich organizacji pozarządowych – WWF Polska, Klub Przyrodników, Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody PTOŚ Salamandra oraz Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków OTOP – opracowali tzw. Shadow List, w której zawarli propozycje znacznego uzupełnienia listy rządowej. Z obszaru województwa lubelskiego na Shadow List 2004 znalazło się 14 ostoj: Bystrzyca Jakubowicka, Dobużek, Dolny Wieprz, Dom Dziecka w Puławach, Izbicki Przełom Wieprza, Lasy Sobiborskie, Liceum Ogólnokształcące w Opolu Lubelskim, Ostoja Parczewska, Twierdza Terespol, Uroczyska Lasów Janowskich, Uroczyska Puszczy Solskiej, Poleska Dolina Bugu, Wisła Środkowa, Zachodniowołyńska Dolina Bugu. Większość z nich pochodziła z propozycji z 2003 r. Propozycje ostoj Dom Dziecka w Puławach i Liceum Ogólnokształcące w Opolu Lubelskim (siedliska nietoperzy) opracowano specjalnie na użytek Shadow List (Pawlaczyk i in. 2004).

Na uaktualnionej Shadow List 2006 pojawiły się dodatkowe, po raz pierwszy zaproponowane ostoje: Dolina Łętowni, Dolina Szyszły, Dolina Sieniochy, Dolina Łabuńki i Topornicy, Dolina Dolnej Tanwi, Jelino i Niedzieliska z województwa lubelskiego (Pawlaczyk i in. 2006).

72 ostoje ptasie z listy rządowej, w tym 12 położonych w całości lub częściowo w województwie lubelskim, zostały zatwierdzone Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (DzU 2004, nr 229, poz. 2313). W Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (DzU 2007, nr 179, poz. 1275) z 2004 r. znalazły się 124 ostoje ptasie, w tym 22 położone w całości lub częściowo w województwie lubelskim. W stosunku do rozporządzenia z 2004 r. pojawiło się 10 obszarów, z których część zaproponowano we wcześniejszych opracowaniach: Dolina Szyszły, Dolina Sołokiji, Polesie, Ostoja Tyszowiecka, Roztocze, Dolina Górnej Łabuńki, Uroczysto Mosty-Zahajki, Zbiornik Podedwórze, Zlewnia Górnej Huczwy, Zbiornik w Nieliszu (www.isip.sejm.gov.pl).

W Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 27 października 2008 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (DzU 2008, nr 198, poz. 1226) dodano 17 obszarów, zatwierdzono zatem 141 ostoi ptasich, w tym 2 nowe, położone, w całości lub częściowo, w województwie lubelskim: Staw Boćków i Lasy Łukowskie. Ostoja Zbiornik w Nieliszu zmieniła nazwę na Ostoja Nieliska, a po korekcie granic na Ostoja Dolina Liwca i nie jest już położona na obszarze województwa lubelskiego (www.isip.sejm.gov.pl).

Lista sieci Natura 2000 w województwie lubelskim obejmowała pod koniec 2008 r. 71 obszarów, z których 23 to były ostoje ptasie o powierzchni 335 558 ha, zajmujące łącznie ok. 13% powierzchni województwa, a 48 – siedliskowe o powierzchni 99 026 ha, zajmujące łącznie 3,96% powierzchni województwa (www.mos.gov.pl, Raport 2009). Z 48 ostoi siedliskowych 15 pochodziło z propozycji organizacji pozarządowych z 2004 i 2006 r.: Dobużek, Dolny Wieprz, Puławy, Izbicki Przełom Wieprza, Lasy Sobiborskie, Opole Lubelskie, Terespol, Uroczyska Lasów Janowskich, Uroczyska Puszczy Solskiej, Poleska Dolina Bugu, Zachodniowołyńska Dolina Bugu z Shadow List 2004 oraz Dolina Łętowni, Dolina Szyszły, Dolina Sieniochy i Niedzieliska z Shadow List 2006.

Na Shadow List 2008 pojawiło się kilkadziesiąt nowych propozycji z obszaru województwa lubelskiego, których wykaz jest dostępny na stronie www.salamandra.org.pl/Natura2000/shl_2008.

Według zasad funkcjonowania sieci Natura 2000 to Komisja Europejska stwierdza jej kompletność na podstawie wyników przeprowadzonych seminariów biogeograficznych. Takie seminarium dla dwóch regionów biogeograficznych obejmujących terytorium Polski – alpejskiego i kontynentalnego, odbyło się w Warszawie pod koniec marca 2010 r. Komisja Europejska wskazała na konieczność uzupełnienia dla kilkunastu gatunków oraz siedlisk przyrodniczych, co skutkowało propozycjami 20 nowych obszarów oraz powiększeniami 12 obszarów (www.gdos.gov.pl/Articles/view/2672/Seminaria_biogeograficzne).

W województwie lubelskim zmiany dotyczą obszarów Kumów Majoracki, Żmudź i Żurawce. W roku 2010 zdecydowano, po konsultacjach, o powiększeniu ostoi Żmudź i Żurawce, w 2012 r. – o powiększeniu ostoi Kumów Majoracki – mimo negatywnych opinii rady gminy Leśniowice i RDLP Lublin, odrzuconych przez GDOŚ (<http://natura2000.gdos.gov.pl/aktualnosci>). Obszary zostały powiększone po ustaleniach podjętych podczas Seminarium Biogeograficznego z 2010 r.

W czerwcu 2011 r. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska rozpoczął konsultacje dotyczące nowo proponowanych obszarów, w tym projektowanego obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty (przyszłej ostoi siedliskowej) Jata w województwie lubelskim. Nowa ostoja Natura 2000, o powierzchni 1188,34 ha,

położona jest w Lasach Łukowskich, objętych ostoją ptasią Lasy Łukowskie, i obejmuje obszar leśnego rezerwatu Jata, najstarszego na Lubelszczyźnie (Staniczka 2010).

W 2012 r. lista Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska zawierała 123 lubelskie obszary – 23 ostoje ptasie i 100 ostoi siedliskowych – co stawia województwo lubelskie na pierwszym miejscu wśród województw pod względem liczby wszystkich obszarów (<http://natura2000.gdos.gov.pl>). Wciąż ważą się losy obszaru Jata, który może stać się 101. ostoją siedliskową w naszym województwie.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (DzU 2011, nr 25, poz. 133) zawiera wykaz 144 ostoi ptasich w Polsce (w tym, jak wcześniej, 23 położone częściowo lub w całości na terenie województwa lubelskiego). Najnowsze Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 29 marca 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (DzU 2012, nr 0, poz. 358) dodało kolejną, 145. ostoję ptasią (w województwach: mazowieckim i łódzkim).

Ostoję siedliskowe czekają na zatwierdzenie, zgodnie z art. 27a.4. Ustawy o ochronie przyrody: „Specjalne obszary ochrony siedlisk minister właściwy do spraw środowiska wyznacza po uzgodnieniu z Komisją Europejską w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia tego obszaru przez Komisję Europejską jako obszar mający znaczenie dla Wspólnoty” (DzU 2004, nr 92, poz. 880).

ROZMIESZCZENIE GEOGRAFICZNE OBSZARÓW NATURA 2000 W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

Położenie obszarów Natura 2000 na Lubelszczyźnie jest nierównomierne (patrz: ryc. 1). Są one ogromnie zróżnicowane pod względem położenia, powierzchni, charakteru, przedmiotów ochrony.

Najwięcej ostoi wyznaczono, w całości lub częściowo, na Roztoczu Środkowym (3 OSO i 12 SOO), Równinie Łęczyńsko-Włodawskiej (2 OSO i 10 SOO), na Działach Grabowieckich (12 SOO), w Kotlinie Hrubieszowskiej (2 OSO i 8 SOO) i w Padole Zamojskim (3 OSO i 7 SOO) (patrz: tab. 1). Ostoi brak jest na Roztoczu Zachodnim i Garbie Włodawskim.

Ostoję ptasie związane są z dolinami rzek (Wisła, Bug, Tyśmienica, Łabuńka, Huczwa, Sieniocha, Sołokija, Szyszła), ze zbiornikami wodnymi (Zbiornik w Nieliszu, Staw Boćków, Zbiornik Podedwórze), z obszarami podmokłymi, torfowiskami (Polesie, Bagno Bubnów, Chełmskie Torfowiska Węglanowe) oraz z dużymi kompleksami leśnymi (Lasy Janowskie, Puszcza Solska, lasy Roztocza, Lasy Parczewskie, Lasy Strzeleckie, Lasy Łukowskie).

Ostoję siedliskowe związane są, przede wszystkim, z dolinami rzek (Wisła, Bug, Wieprz, Bystrzyca, Tanew, Siniocha, Krzna, Łętownia, Sieniocha, Szyszła,

Tab. 1. Położenie ostoi Natura 2000 na tle jednostek fizyczno-geograficznych województwa lubelskiego według Kondrackiego (2009)

Tab. 1. Location of Natura 2000 against the background of physical-geographical units by Kondracki in the Lublin Region

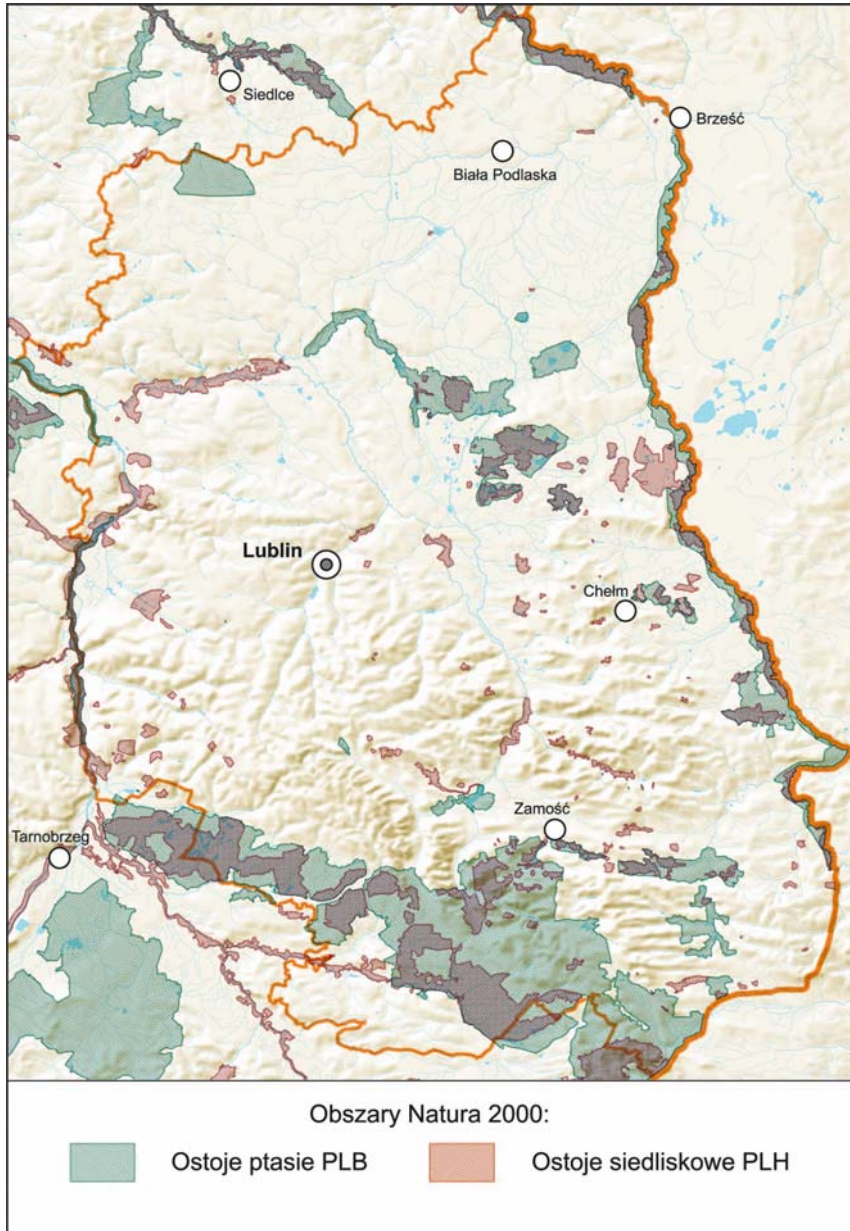
Regiony geograficzne	Ostoje ptasie OSO (PLB)	Ostoje siedliskowe SOO (PLH)
Dolina Dolnego Bugu	Dolina Dolnego Bugu (cz.)	Ostoja Nadbużańska (cz.)
Dolina Środkowej Wisły	Dolina Środkowej Wisły (cz.)	Podębłocie (cz.), Puławy
Działy Grabowieckie	–	Dolina Wolicy, Drewniki, Gliniska, Horodysko, Izbicki Przełom Wieprza, Kornelówka, Kumów Majoracki, Las Orłowski, Popówka, Putnowice, Wygon Grabowiecki, Żmudź
Grzęda Horodelska	Dolina Środkowego Bugu (cz.), Lasy Strzeleckie (cz.)	–
Grzęda Sokalska	Ostoja Tyszowiecka (cz.), Zlewnia Górnej Huczwy	Dobużek, Lasy Dołhobyczowskie (cz.), Posadów, Suśle Wzgórza, Zachodniowołyńska Dolina Bugu (cz.)
Kotlina Chodelska	–	Komaszyce, Opole Lubelskie
Kotlina Hrubieszowska	Dolina Środkowego Bugu (cz.), Ostoja Tyszowiecka (cz.)	Adelina, Bródek (cz.), Dolina Górnej Siniochy, Kazimierówka, Lasy Dołhobyczowskie (cz.), Lasy Mirczańskie, Pastwiska nad Huczwą, Zachodniowołyńska Dolina Bugu (cz.)
Małopolski Przełom Wisły	Małopolski Przełom Wisły	Przełom Wisły w Małopolsce
Obniżenie Dorohuckie	–	Dobromyśl, Dolina Środkowego Wieprza (cz.)
Obniżenie Dubienki	Chełmskie Torfowiska Węglanowe (cz.), Dolina Środkowego Bugu (cz.), Lasy Strzeleckie (cz.)	Kamień, Las Żaliński, Poleska Dolina Bugu (cz.), Sawin, Uroczyska Lasów Strzeleckich
Padół Zamojski	Dolina Górnej Łabuńki, Ostoja Nieliska, Staw Boćków	Bródek (cz.), Dolina Lętowni (cz.), Dolina Sieniochy, Doliny Łabuńki i Topornicy, Hubale, Kąty (cz.), Łabunie
Pagóry Chełmskie	Chełmskie Torfowiska Węglanowe (cz.)	Bachus, Nowosiółki (Julianów), Pawłów, Siennica Różana, Stawska Góra, Torfowiska Chełmskie, Torfowisko Sobowice
Płaskowyż Nałęczowski	–	Płaskowyż Nałęczowski
Płaskowyż Świdnicki	–	Bystrzyca Jakubowicka, Dolina Środkowego Wieprza (cz.), Świdnik
Płaskowyż Tarnogrodzki	–	Dolina Dolnej Tanwi (cz.)

Cd. tab. 1

Podlaski Przełom Bugu	Dolina Dolnego Bugu (cz.)	Ostoja Nadbużańska (cz.)
Polesie Brzeskie	Dolina Środk. Bugu (cz.)	Poleska Dolina Bugu (cz.), Terespol
Pradolina Wieprza	Dolina Tyśmienicy (cz.)	Dolny Wieprz
Roztocze Środkowe	Dolina Sołokiji (cz.), Puszcza Solska (cz.), Roztocze (cz.)	Borowa Góra, Debry, Kąty (cz.), Niedzieliska, Niedzielski Las, Roztocze Środkowe, Sztolnie w Senderkach, Święty Roch, Uroczyska Lasów Adamowskich, Uroczyska Puszczy Solskiej (cz.), Zarośle, Żurawce
Roztocze Wschodnie	Roztocze (cz.)	Minokąt, Uroczyska Roztocza Wschodniego
Równina Bełzka	Dolina Sołokiji (cz.), Dolina Szyszły	Dolina Szyszły, Tarnoszyn
Równina Bełżycka		Wierzchowiska
Równina Biłgorajska	Lasy Janowskie, Puszcza Solska (cz.)	Dolina Dolnej Tanwi (cz.), Szczecyn (cz.), Uroczyska Lasów Janowskich, Uroczyska Puszczy Solskiej (cz.)
Równina Kodeńska		Dobryń
Równina Łęczyńsko-Włodawska	Bagno Bubnów, Polesie	Brzeziczno, Jelino, Jeziora Uściwierskie, Krowie Bagno, Lasy Sobiborskie, Maśluchy, Ostoja Poleska (cz.), Podpakule, Serniawy, Wrzosowisko w Orzechowie
Równina Łukowska	Lasy Łukowskie (cz.)	–
Równina Parczewska	Dolina Tyśmienicy (cz.), Lasy Parczewskie (cz.), Zbiornik Podedwórze	Czarny Las, Ostoja Parczewska (cz.)
Wyniosłość Gielczewska	–	Chmiel, Dolina Łętowni (cz.), Wodny Dół, Guzówka, Łopiennik, Olszanka
Wysoczyzna Lubartowska	Lasy Parczewskie (cz.)	–
Wysoczyzna Siedlecka	–	Dąbrowy Seroczyńskie
Wysoczyzna Żelechowska	Lasy Łukowskie (cz.)	Podeblocie (cz.)
Wzniesienia Urzędowskie	–	Dzierzkowice, Gościeradów, Polichna, Szczecyn (cz.), Świeciechów
Zakłęśność Łomaska	–	Dolina Krzny, Horodyszcze, Obuwik w Uroczysku Świdów
Zakłęśność Sosnowicka	Dolina Tyśmienicy (cz.), Lasy Parczewskie (cz.), Uroczysko Mosty-Zahajki	Ostoja Parczewska (cz.), Ostoja Poleska (cz.)

Źródło: opracowanie własne M. Stanickiej
Source: own study by M. Stanicka

Wolica), z kompleksami leśnymi (Lasy Janowskie, Puszcza Solska, lasy Roztocza, Lasy Parczewskie, Lasy Strzeleckie, Lasy Dołhobyczowskie, Mirczańskie, Sobiborskie, Adamowskie), z obszarami podmokłymi, torfowiskami (Ostoja Po-



Ryc. 1. Obszary Natura 2000 w województwie lubelskim. Źródło: opracowanie własne
Fig. 1. The areas Natura 2000 in the Lublin Region. Source: own study

leska, Torfowiska Chełmskie, Torfowisko Sobowice, Jeziora Uściwierskie, Krowie Bagno, Brzeziczno).

Doliny największych rzek – Bugu i Wisły – w granicach województwa lubelskiego niemal w całości (oprócz okolic Terespoła w dolinie Bugu oraz fragmentu doliny Wisły w okolicy Puław) pokryte są obszarami Natura 2000 – w dolinie Bugu wyznaczono 2 OSO oraz 3 SOO, w dolinie Wisły zaś – 2 OSO i 2 SOO.

PRZEDMIOT OCHRONY W LUBELSKICH OBSZARACH NATURA 2000

Przedmiotami ochrony na obszarach Natura 2000 są konkretne siedliska i gatunki, wymienione w załącznikach do dwu dyrektyw – ptasiej i siedliskowej, oraz w krajowych aktach prawnych.

Załącznik nr 1 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa zawiera listę gatunków ptaków, które powinny być chronione przez ochronę ich siedlisk. Załącznik nr 1 Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory zawiera typy siedlisk naturalnych będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, zaś załącznik nr 2 – gatunki roślin i zwierząt ważnych dla Wspólnoty, których ochrona wymaga wyznaczenia obszarów Natura 2000. Wykaz siedlisk i gatunków zawiera Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 (DzU 2010, nr 77, poz. 510), w którym wymieniono 231 typów siedlisk naturalnych, 675 gatunków roślin i 449 gatunków zwierząt.

W województwie lubelskim stwierdzono występowanie 12 gatunków roślin, których ochrona wymaga wyznaczenia obszarów Natura 2000 (aldrowanda pęcherzykowata; dziewięcił popłocholistny; jęczyczka syberyjska; leniec bezpodkwiatkowy; lipiennik Loesela; marsylia czterolistna; obuwik pospolity; sasanka otwarta; sierpowiec błyszczący; starodub łąkowy; dzwonecznik wonny; żmijowiec czerwony) oraz minimum 36 gatunków zwierząt, w tym cztery priorytetowe (wilk, suseł perełkowany, ryba strzelba błotna i chrząszcz pachnica dębowa), minimum 32 typy siedlisk przyrodniczych, w tym 9 priorytetowych: bory i lasy bagienne; ciepłolubne dąbrowy; ciepłolubne, śródładowe murawy napiaskowe; górskie i niżowe murawy bliźniczkowe; łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe; murawy kserotermiczne; subkontynentalne zarośla okołopannońskie (zarośla wisienki stepowej); torfowiska nakredowe; torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą – żywe (oprac. własne na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także

kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 oraz SDF obszarów Natura 2000).

Na Lubelszczyźnie stwierdzono także występowanie 60 gatunków ptaków ważnych dla Wspólnoty, których ochrona wymaga wyznaczenia obszarów Natura 2000 (oprac. własne na podstawie załącznika nr 2 „Gatunki ptaków będące przedmiotem ochrony na obszarach specjalnej ochrony ptaków” do Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz SDF obszarów Natura 2000). Wśród ptaków nie wyznacza się gatunków priorytetowych.

Warto podkreślić, iż w województwie lubelskim wyznaczono 100% polskich (i unijnych) ostoi (8) chroniących stanowiska susła perełkowanego – gatunku priorytetowego (Gliniska, Hubale, Popówka, Suśle Wzgórza, Wygon Grabowiecki, Świdnik, Pastwiska nad Huczwą, Zachodniowołyńska Dolina Bugu). Wyznaczono tu także wszystkie polskie ostoje (3) chroniące stanowiska żmijowca czerwonego (Dobużek, Posadów i Zachodniowołyńska Dolina Bugu).

POWIERZCHNIE OBSZARÓW NATURA 2000 W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

Powierzchnie OSO wynoszą od 283,7 ha do 103 503,3 ha (tylko 3 ostoje zajmują poniżej 2000 ha, 4 ostoje powyżej 60 000 ha). Powierzchnia owych 23 obszarów wynosi łącznie 493 871,7 ha, z czego w województwie lubelskim – 335 843,9 ha (68%). Stanowi to 13,4% powierzchni całego badanego obszaru.

Średnia powierzchnia OSO to aż 21 472,7 ha. Najmniejszymi ostojami ptasimi są zbiorniki wodne: Staw Boćków i Zbiornik Podedwórze, największymi – kompleksy leśne Roztocza, Puszczy Solskiej i Lasów Janowskich na południu województwa oraz ostoje w dolinie Bugu.

Powierzchnie SOO wynoszą od 2,9 ha do 46 036,7 ha (tylko 5 ostoi powyżej 10 000 ha, 37 ostoi poniżej 100 ha, w tym 9 ostoi poniżej 10 ha). Powierzchnia owych 100 obszarów wynosi łącznie 238 644,4 ha. Stanowi to, w przybliżeniu, 9% powierzchni całego badanego obszaru.

Średnia powierzchnia SOO to 2386,4 ha. Najmniejszymi ostojami siedliskowymi są płaty muraw kserotermicznych (Horodysko, Posadów, Borowa Góra), największe zaś, podobnie jak w przypadku ostoi ptasich, to obszary w dolinie Bugu i Wisły oraz kompleksy leśne Puszczy Solskiej i Lasów Janowskich.

TYPY OBSZARÓW NATURA 2000 W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

Na podstawie pokrycia siedliskami opisanymi w Standardowych Formułach Danych obszarów Natura 2000 (natura2000.gdos.gov.pl) autorzy wydzielili 5 typów ostoi na Lubelszczyźnie:

1) leśne (siedliska lasów iglastych, liściastych i mieszanych zajmujące ponad 50% obszaru ostoi),

2) łąkowe i zaroślowe (siedliska łąkowe i zaroślowe zajmujące ponad 50% obszaru ostoi),

3) rolnicze (siedliska rolnicze zajmujące ponad 50% obszaru ostoi),

4) torfowiskowe (torfowiska, bagna, roślinność na brzegach wód, młaki zajmujące ponad 50% obszaru ostoi),

5) inne, z mozaiką siedlisk (żadne siedlisko nie zajmuje 50% obszaru ostoi).

W województwie lubelskim 45% wszystkich obszarów Natura 2000 ma charakter leśny, charakter łąkowo-zaroślowy – prawie 19% wszystkich, charakter rolniczy – 14,6% wszystkich, charakter torfowiskowy – 6 ostoi, tj. niecałe 5% wszystkich ostoi (tab. 2).

7 ostoi ptasich (Lasy Janowskie, Lasy Łukowskie, Lasy Parczewskie, Lasy Strzeleckie, Puszcza Solska, Roztocze, Uroczysko Mosty-Zahajki) oraz 48 ostoi siedliskowych pokrytych jest siedliskami leśnymi w ponad 50%, z czego dwie ostoje ptasie (Lasy Janowskie, Lasy Strzeleckie) oraz 42 ostoje siedliskowe – w ponad 80% swej powierzchni. 11 ostoi siedliskowych (Chmiel, Dąbrowy Serożyńskie, Debry, Dobryń, Dzierzkowice, Kumów Majoracki, Łopiennik, Polichna, Serniawy, Święty Roch, Wodny Dół) w 100% pokrytych jest lasami.

POWIĄZANIA PRZESTRZENNE OBSZARÓW NATURA 2000 Z OBSZARAMI CHRONIONYMI

Położenie ostoi, które jest nierównomierne, nawiązuje w dużej części do istniejącej wcześniej sieci obszarów chronionych. Jedynie pięć ostoi ptasich i 23 ostoje siedliskowe wyznaczono na obszarach nieobjętych do tej pory obszaro-

Tab. 2. Typy obszarów – ostoi Natura 2000 w województwie lubelskim

Tab. 2. Types of areas Natura 2000 in the Lublin Region

Rodzaj ostoi	Wszystkie	Ostoje leśne	Ostoje łąkowe i zaroślowe	Ostoje rolnicze	Ostoje torfowiskowe	Inne
Liczba ostoi ptasich	23	7	3	3	0	10
Liczba ostoi siedliskowych	100	48	20	15	6	11
Liczba ostoi ptasich i siedliskowych	123	55	23	18	6	21

Źródło: opracowanie własne na podstawie SDF, dostępnych w bazie danych GDOŚ.

Source: own study based on SDF available in GDOŚ database.

wymi formami ochrony przyrody – są to obszary położone w większości w południowo-wschodniej części Lubelszczyzny (w Padole Zamojskim, Kotlinie Hrubieszowskiej, na Grzędzie Sokalskiej i na Równinie Bełzkiej). 95 ostoi (18 OSO i 77 SOO) posiada powiązania z innymi obszarami chronionymi:

- z parkami narodowymi i ich otulinami – 3 OSO i 6 SOO
- z rezerwatami przyrody – 11 OSO i 37 SOO
- z parkami krajobrazowymi i ich otulinami – 10 OSO i 25 SOO
- z obszarami chronionego krajobrazu – 10 OSO i 20 SOO
- z innymi obszarami Natura 2000 – 17 OSO i 32 SOO
- z Rezerwatem Biosfery Polesie Zachodnie – 2 OSO i 7 SOO.

Na obszarze 28 ostoi (5 OSO i 23 SOO) dotychczas brak jest form ochrony przyrody.

DZIAŁANIA OCHRONNE

Dla obszarów Natura 2000 tworzy się plany zadań ochronnych. Określa on, jakie działania należy podjąć, aby zachować przedmioty ochrony danego obszaru Natura 2000, oraz wskazuje, z jakiego sposobu użytkowania i zagospodarowania należy zrezygnować. W dokumentach tych znajdować się powinny wskazania do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz innych dokumentów planistycznych (Informacje o projekcie POIiŚ.05.03.00-00-186/09 Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski).

W październiku 2010 r. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska (RDOŚ) w Lublinie rozpoczęła prace nad pierwszymi planami zadań ochronnych (pzo) dla 8 ostoi siedliskowych: Gliniska, Horodyszcze, Hubale, Maśluchy, Popówka, Wrzosowisko w Orzechowie, Wygon Grabowiecki oraz Świdnik. Pod koniec 2011 r. rozpoczęto prace nad pzo dla kolejnych 15 ostoi (Bystrzyca Jakubowicka, Debry, Dobromyśl, Dobużek, Niedzieliski Las, Opole Lubelskie, Pastwiska nad Huczwą, Płaskowyż Nałęczowski, Puławy, Suśle Wzgórza, Święty Roch, Tere-spol, Tarnoszyn, Uroczyska Lasów Janowskich), w tym pierwszej ptasiej – Lasy Janowskie.

W 2012 r. opracowano pzo dla 31 ostoi: Roztocze, Małopolski Przełom Wisły, Przełom Wisły w Małopolsce, Komasyce, Świeciechów, Gościeradów, Polichna, Wierzchowiska, Dolina Łętowni, Ostoja Nieliska, Dolina Górnej Łabuńki, Dolina Solokiji, Ostoja Tyszowiecka, Zlewnia Górnej Huczwy, Dolina Górnej Sieniochy, Dolina Szyszły, Dolina Szyszły (ostoje ptasia i siedliskowa), Korne-lówka, Dolina Sieniochy, Krowie Bagno, Jelino, Podpakule, Brzeziczno, Jeziora Uściwierskie, Dolina Krzny, Kamień, Izbicki Przełom Wieprza, Dolina Wolicy, Drewniki, Lasy Sobiborskie oraz Torfowisko Sobowice.

W 2013 r. rozpoczęto prace nad opracowaniem pzo dla kolejnych 13 obszarów: Uroczyska Puszczy Solskiej, Puszcza Solska, Dolina Dolnej Tanwi, Dolina Tyśmienicy, Lasy Parczewskie, Ostoja Parczewska, Uroczyska Lasów Strzeleckich, Lasy Strzeleckie, Zachodniowołyńska Dolina Bugu, Poleska Dolina Bugu, Uroczysko Mosty-Zahajki, Zbiornik Podedwórze, Obuwik w Uroczysku Świdów.

Sporządzane są one w ramach projektu „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski”. Celem jego jest opracowanie planów zadań ochronnych dla co najmniej 370 obszarów Natura 2000 w Polsce, w tym dla 70 obszarów z terenu województwa lubelskiego. Dokumentacje planów dostępne są na stronie RDOŚ (www.lublin.rdos.gov.pl).

Od 2010 r. na Lubelszczyźnie realizowany jest projekt „Ochrona siedlisk przyrodniczych i gatunków na obszarach sieci Natura 2000 w województwie lubelskim”. Zadania obejmują ochronę otwartego krajobrazu muraw kserotermicznych i torfowisk, ochronę łągów i siedlisk żółwia błotnego oraz siedlisk susła perełkowanego, przede wszystkim w granicach obszarów Natura 2000, w różnych częściach województwa lubelskiego, m.in.: na skarpach doliny Wisły, torfowiskach Polesia Wołyńskiego oraz w okolicach Chełma i Zamościa. W ramach projektu wykonano m.in. prace pielęgnacyjne – wycinkę drzew i krzewów – na chełmskich torfowiskach węglanowych, koszono powierzchnie zasiedlone przez kolonie zwarte susła perełkowanego, przeprowadzono inwentaryzację przyrodniczą zbiorowisk kserotermicznych w okolicach Kazimierza Dolnego (<http://www.siedliska.rdos.lublin.pl>).

Trwają także prace nad oznaczaniem obszarów Natura 2000 w terenie, prowadzone zarówno przez RDOŚ, jak i lubelskie organizacje pozarządowe. Już w 2007 r., w ramach działań edukacyjnych mających na celu budowanie społecznego poparcia i zaangażowania w ochronę przyrody wśród społeczności lokalnych obszarów Natura 2000 Dolny Wieprz, Dolina Tyśmienicy i Izbicki Przełom Wieprza, w 6 głównych miejscowościach tych regionów, dzięki działaniom Towarzystwa dla Natury i Człowieka, stanęły duże tablice informacyjne z mapą i opisem walorów przyrodniczych (<http://www.ekolublin.pl/tdnicz>). W 2008 r. Towarzystwo dla Natury i Człowieka w ramach projektu „Natura popłaca” (www.natura2000.lubelskie.pl) ustawiło 14 tablic wielkoformatowych z mapą, fotografiami i informacjami o danej ostoi, m.in. Dolina Tyśmienicy, Bystrzyca Jakubowicka, Zachodniowołyńska Dolina Bugu.

W grudniu 2011 r., w ramach projektu „Ochrona muraw kserotermicznych w Polsce – teoria i praktyka”, prowadzonego przez lubelski RDOŚ, zakończył się pierwszy etap prac związanych z organizacją ruchu turystycznego na obszarach Natura 2000. W ramach tego zadania ustawiono 16 tablic oznakowujących ostoje Natura 2000: Stawska Góra, Żurawce, Dobużek, Niedzieliska, Kąty, Zachodniowołyńska Dolina Bugu, oraz 6 tablic edukacyjno-informacyjnych na obsza-

rach Zachodniowołyńska Dolina Bugu oraz Żurawce (www.gdos.gov.pl/News/view/3688/Tablice_educacyjne_i_czynna_ochrona_siedlisk_w_województwie_lubelskim). Działania te będą kontynuowane w następnych latach.

PODSUMOWANIE

Od czasu pierwszej koncepcji sieci Natura 2000 w Polsce mija już 13 lat i 9 lat od złożenia pierwszego, nieudanego projektu rządowego. Proces uzupełniania i korygowania sieci wciąż trwa.

W skali kraju województwo lubelskie posiada obecnie najwięcej – 123 – wyznaczonych obszarów Natura 2000 i obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (ostoi siedliskowych). Obszary te są ogromnie zróżnicowane pod względem położenia, powierzchni, charakteru. Ich położenie, które jest nierównomierne, nawiązuje w dużej części do istniejącej wcześniej sieci obszarów chronionych.

W trakcie wykonywania wstępnej charakterystyki obszarów autorzy zaobserwowali ogromnie zróżnicowany poziom opracowania SDF dla ostoi Natura 2000, które wymagają uzupełnienia według najnowszej instrukcji ich sporządzania (Instrukcja wypełniania Standardowego Formularza Danych obszaru Natura 2000. WERSJA 2010.1 – dostępna na stronie GDOŚ).

Aby obszary Natura 2000 spełniały swą rolę ochrony gatunków i siedlisk, konieczne są plany zadań ochronnych i plany ochrony (po zatwierdzeniu w formie zarządzenia), a także ich konsekwentna realizacja, uwzględnianie ich w procesach inwestycyjnych oraz edukacja ekologiczna, mająca za zadanie zbudowanie społecznego poparcia dla istnienia i funkcjonowania tej najnowszej i międzynarodowej formy ochrony przyrody – cennych gatunków i siedlisk – w naszym kraju.

LITERATURA

- Chmielewski T. J. i in., 2002: *Projekt Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 dla województwa lubelskiego*, [w:] *Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2002 roku*, WIOŚ Lublin, 172–180.
- Kondracki J., 2009: *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa.
- Maruszczak H., 1974: *Środowisko przyrodnicze Lubelszczyzny w czasach prehistorycznych*, [w:] Mencil T. (red.), *Dzieje Lubelszczyzny*, t. I, PWN, Warszawa, 23–68.
- Pawlaczyk P. i in., 2004: *Propozycja optymalnej sieci obszarów Natura 2000 w Polsce – „Shadow List”*, Warszawa, <http://wwf.pl>
- Pawlaczyk P. i in., 2006: *Aktualizacja „Shadow List” obszarów siedliskowych sieci Natura 2000 w Polsce*, Aneks do raportu na temat reprezentatywności ujęcia gatunków i siedlisk przyrodniczych z Dyrektywy Siedliskowej, <http://wwf.pl>
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, 2002*, Biuro Planowania Przestrzennego, t. II, rozdz. V.6, s. 60.
- Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego, 2009*, WIOŚ Lublin.

- Sielewicz B., 2002: *Europejska Sieć Ekologiczna NATURA 2000*, [w:] *Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2001 roku*, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Lublin, 171–172.
- Wojciechowski K., 2003: *Natura 2000 w województwie lubelskim*, „Dziki Życie”, nr 9/111.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- <http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000> – strona Komisji Europejskiej, Komisji Ochrony Środowiska
- <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/> – geoserwis Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska
- <http://natura2000.gdos.gov.pl> – strona Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska poświęcona sieci Natura 2000
- http://wwf.pl/projekty/natura_2000_shadow.php – strona organizacji WWF Poland (World Wide Fund for Nature – Światowy Fundusz na rzecz Przyrody)
- <http://www.siedliska.rdos.lublin.pl> – www.ekolublin.pl/tdnicz – strona Towarzystwa dla Natury i Człowieka, Lubelski Serwis Ekologiczny
- www.isip.sejm.gov.pl – Internetowy System Aktów Prawnych
- www.lublin.rdos.gov.pl – strona Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie
- www.mos.gov.pl – strona Ministerstwa Środowiska
- www.natura2000.lubelskie.pl – strona Towarzystwa dla Natury i Człowieka poświęcona obszarom Natura 2000 na Lubelszczyźnie
- www.salamandra.org.pl/Natura2000/shl_2008 – strona Polskiego Towarzystwa Ochrony Przyrody „Salamandra”

AKTY PRAWNE

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa.
- Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa.
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (DzU 2011, nr 25, poz. 133), załącznik nr 2.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 (DzU 2010, nr 77, poz. 510).
- Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (DzU 2004, nr 92, poz. 880).

SUMMARY

European Ecological Network Natura 2000 is a system of protection of threatened components of biodiversity in the EU. The legal basis for the creation of the Natura 2000 network is Council Directive 79/409/EEC of 2 April 1979 on the conservation of wild birds (Birds Directive) and Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and wild fauna and flora (Habitats Directive).

Natura 2000 sites are the youngest form of nature conservation in Poland. The author presents developing and geographical location of the Natura 2000 network in the Lublin Region. Against the background of Poland, the Lublin Region has the most – 123 – designated Natura 2000 sites:

100 habitat sites and 23 birds sites. These areas are extremely diverse in terms of location, area and character. Location of Natura 2000 in the Lublin Region is uneven. Their position refers in large part to a pre-existing network of the protected areas. Only 5 habitat sites and 23 bird sites designated in areas not covered so far areal forms of nature conservation. None of Lublin Natura 2000 areas has, as required by law, protection plans, for the eight habitat sites there are created conservation work plans. Also missing is good, kept up to map, the entire Natura 2000 network in Poland and the Lublin Region. The process of creating the Natura 2000 network in Poland is still ongoing. To meet the Natura 2000, its role of protection of species and habitat conservation plans are needed and their consistent implementation, taking into account the investment process and building public support for the existence and functioning of the newest forms of nature conservation in our country.